Anatomie Státu

Murray N. Rothbard

Praha, 2026

druhé, přepracované vydání

INSTITUT
LIBERÁLNÍCH
STUDIÍ

© Institut liberálních studií, 2026
ISBN 978-80-904861-2-6

Největším nebezpečím
pro Stát
je nezávislá
intelektuální kritika.

Murray N. Rothbard

I. Co Stát není

Stát je téměř všeobecně považován za instituci sloužící společnosti. Někteří teoretici uctívají Stát jako zbožnění společnosti, jiní ho považují za laskavou, ačkoliv často neefektivní organizaci sloužící k dosažení společenských cílů. Ale téměř všichni považují Stát za nezbytný prostředek k dosažení cílů lidstva, za prostředek, který je třeba postavit proti „soukromému sektoru" a který v této soutěži o zdroje často vítězí. Se vzestupem demokracie se ztotožňování společnosti se Státem zdvojnásobilo, takže je běžné slyšet postoje, které porušují téměř všechny zásady zdravého rozumu, jako například: „My jsme vláda." Užitečný kolektivní termín „my" umožňuje ideologickou kamufláž, která zakrývá realitu politického života. Pokud platí, že „my jsme vláda", potom vše, co vláda jedinci provede, není pouze spravedlivé a netyranické, ale také „dobrovolné" vzhledem k tomuto jedinci. Pokud vláda způsobí obrovský dluh, který se musí splatit zdaněním jedné skupiny obyvatel ve prospěch jiné, zastírá se toto břemeno heslem „dlužíme to sami sobě". Pokud vláda odvede někoho na vojnu nebo ho uvězní za disidentní názor, pak „si to způsobuje sám", a tedy se nic nežádoucího nestalo. Podle této logiky *nebyl* žádný Žid nacistickou vládou zavražděn; museli prý Židé „spáchat sebevraždu", protože oni *byli* vládou (která byla demokraticky zvolena), a tedy cokoliv jim vláda udělala, bylo z jejich strany dobrovolné. Člověk by nepokládal za nutné toto tvrzení rozpracovávat, ale přesto naprostá většina lidí tuto falešnou představu ve větší či menší míře sdílí.

Musíme tedy zdůraznit, že „my" *nejsme* vláda, vláda *není* „my". Vláda v žádném přesném smyslu „nezastupuje" většinu lidí.[1] Ale i kdyby zastupovala, i kdyby se sedmdesát procent lidí rozhodlo zavraždit zbývajících třicet procent, pořád by to byla vražda. Nebyla by to dobrovolná sebevražda ze

1 Nemůžeme v této kapitole rozvíjet mnohé problémy a chyby demokracie. Postačí říct, že skutečný agent nebo zástupce je vždy pod kontrolou jedince a jeho příkazů, může být kdykoliv odvolán a nemůže jednat proti zájmům a přáním svého zmocnitele. Je zřejmé, že zastupitel nemůže v demokracii splnit tuto funkci zástupce, která by byla v souladu se svobodnou společností.

strany zmasakrované menšiny.[2] Žádná organicistická metafora, žádná nepatřičná otřepaná fráze, že „všichni jsme součástí všech ostatních" nesmí zatemnit tento základní fakt.

Pokud tedy Stát nejsme „my", pokud to není „lidská rodina", která se sešla, aby řešila problémy, pokud to není schůze spolku nebo *country club*, co je to? Stručně řečeno – Stát je společenská organizace, která se snaží udržet si monopol na použití síly a násilí na daném území. Konkrétně jde o jedinou organizaci ve společnosti, která získává příjmy nikoli dobrovolnými příspěvky nebo platbami za služby, nýbrž donucením. Zatímco ostatní jedinci nebo instituce získávají příjmy produkcí zboží a služeb a mírumilovným a dobrovolným prodejem tohoto zboží a služeb ostatním, Stát získává příjmy použitím nátlaku, tj. hrozbou vězení a použitím bajonetu.[3] Ve chvíli, kdy Stát použije k získání příjmů sílu a násilí, obvykle pokračuje regulováním a diktováním dalších činností svým jednotlivým poddaným. Člověk by se domníval, že jednoduché pozorování Států během celé historie a po celé zeměkouli by byl dostatečným důkazem pro toto tvrzení, ale mlha mýtů leží nad činností Státu tak dlouho, že je nezbytné blíže rozvést, co Stát ve skutečnosti je.

---

2 Sociální demokraté často namítají, že demokracie – většinová volba vládců – logicky implikuje, že většina musí nechat menšině určité svobody, protože menšina se jednoho dne může stát většinou. Kromě ostatních vad na kráse tento argument jasně neplatí v případech, kdy se menšina většinou stát nemůže, např. v místech, kde je menšina jiné etnické příslušnosti nebo rasy než většina.

3 Joseph A. Schumpeter: *Kapitalismus, socialismus a demokracie* (Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004), s. 217–218:

> Třecí plochy nebo antagonismus mezi soukromou a veřejnou sférou se zhoršily v prvé řadě proto, že ... stát [žije] z výnosů, které produkuje soukromý sektor pro soukromé účely a jež musejí být politickou silou přesměrovány jinam.
>
> Teorie, která chápe daně jako analogii klubových příspěvků nebo platby za služby řekněme u lékaře, jen dokazuje, jak je tato část společenských věd vzdálená vědeckému myšlení.

Viz též Murray N. Rothbard: „The Fallacy of the ‚Public Sector'", *New Individualist Review* (léto 1961): s. 3 a násl.

II. Co Stát je

Každý člověk se do tohoto světa narodí nahý a potřebuje používat vlastní mysl, aby se naučil, jak uchopit zdroje, které mu příroda dala, a transformovat je (například investicí do kapitálu) do tvarů, forem a míst, kde budou tyto zdroje použity k uspokojení jeho potřeb a zvýšení jeho životní úrovně. Jediný způsob, jak toho může člověk dosáhnout, je používáním své mysli a energie tak, aby transformoval zdroje („produkce") a vyměňoval tyto produkty s produkty, které obdobně vyrobili ostatní. Člověk pochopil, že díky procesu dobrovolné vzájemné směny může enormně vzrůst produktivita, a tím i životní úroveň všech účastníků této směny. Jediný „přirozený" způsob pro člověka, jak přežít a dosáhnout bohatství, je tedy použít svou vlastní mysl a zapojit se do procesu výroby a směny. Toho dosáhne vyhledáváním přírodních zdrojů a jejich transformací („smísením své práce s nimi" říká Locke), tak aby z nich udělal svůj *majetek* a ten posléze směňoval za obdobně získaný majetek ostatních. Společenská cesta diktovaná potřebami lidské povahy je tedy cesta „vlastnických práv" a „volného trhu" směny či darování těchto práv. Touto cestou se lidé naučili vyhýbat „divošským" metodám boje nad vzácnými zdroji, při nichž osoba A může zdroje získat pouze na úkor osoby B, a místo toho se naučili tyto zdroje znásobit mírovou a harmonickou produkcí a směnou.

Velký německý sociolog Franz Oppenheimer ukázal, že existují dva vzájemně se vylučující způsoby získávání bohatství, z nichž první je výše popsaný způsob produkce a směny, který nazýval „ekonomický způsob". Druhá cesta je jednodušší v tom, že nepotřebuje produktivitu – je to cesta zmocnění se cizích výrobků a služeb silou a násilím. Toto je metoda jednostranné konfiskace, metoda krádeže majetku ostatních. Tuto metodu Oppenheimer pojmenoval „politický způsob" získávání bohatství. Mělo by být zřejmé, že mírové použití rozumu a energie ve výrobě je pro člověka „přirozená" cesta: způsob, jak na Zemi přežít a prosperovat. Stejně tak by mělo být jasné, že násilné, vykořisťovatelské prostředky jsou v rozporu s přirozeným právem. Je to parazit, který místo rozvoje produkci ochuzuje. „Politický způsob" přesouvá produkci k parazitickým a destruktivním jedincům a skupinám. Tento přesun neubírá jen z celkového počtu produkujících, ale snižuje i výrobcovu motivaci vyrábět nad hranici nezbytného minima. V dlouhém období zloděj zničí svou vlastní obživu tím, že oslabí

nebo úplně eliminuje zdroj svého vlastního zásobování. Ale ne jenom to, dokonce i v krátkém období se predátor chová v protikladu ke své vlastní pravé přirozenosti.

Nyní se nacházíme v pozici, kdy můžeme šířeji zodpovědět otázku: Co je to *Stát*? Stát je slovy Oppenheimera „organizace politického způsobu". Je to systematizace loupeživých procesů na daném území.[4] Zatímco běžný zločin je sporadický a nejistý, parazitismus je pomíjivý a donucovací a parazitický zdroj obživy může být odporem jeho obětí kdykoli přerušen, Stát poskytuje legální, metodickou a systematickou cestu k loupení soukromého vlastnictví. Zdroj obživy parazitické kasty ve společnosti tak činí jistým, bezpečným a relativně „mírovým".[5] Jelikož produkce musí vždy předcházet krádeži, je volný trh starší než Stát. Stát nikdy nebyl vytvořen „společenskou smlouvou", vždy byl zrozen z podrobování a vykořisťování. Klasickým příkladem byl dobyvačný kmen, který si udělal pauzu v osvědčeném plenění a vraždění slabšího kmene, aby si uvědomil, že doba plenění by byla delší a bezpečnější

4 Franz Oppenheimer: *The State* (Vanguard Press, 1926), s. 24–27:

> Existují dva zásadně protikladné způsoby, jimiž je člověk potřebující obživu nucen opatřit si prostředky nezbytné k uspokojení svých tužeb. Jsou to práce a loupež, tedy vlastní práce a násilné přivlastnění si práce druhých. ... V následujícím výkladu navrhuji označovat vlastní práci a směnu vlastní práce za práci druhých (založenou na principu ekvivalence) jako „ekonomický způsob" uspokojování potřeb, zatímco jednostranné přivlastnění práce druhých bez protiplnění budu nazývat „politickým způsobem". ... Stát je organizací politického způsobu. Žádný stát tedy nemůže vzniknout, dokud ekonomický způsob nevytvoří určité množství statků sloužících k uspokojení potřeb – statků, které mohou být následně odňaty či přivlastněny cestou loupeže obdobné válce.

5 Albert Jay Nock barvitě napsal, že

> stát si nárokuje a uplatňuje monopol na zločin. ... Zakazuje soukromé vraždy, avšak sám organizuje vraždy v kolosálním měřítku. Trestá soukromé krádeže, ale sám bezohledně sahá po čemkoli, co se mu zlíbí, ať už jde o majetek občana, či cizince.

Nock: *On Doing the Right Thing, and Other Essays* (New York: Harper and Bros., 1929), s. 143; citováno v: Jack Schwartzman: „Albert Jay Nock – A Superfluous Man", *Faith and Freedom* (prosinec 1953), s. 11.

a celá situace příjemnější, kdyby se poraženému kmeni dovolilo žít a produkovat. Dobyvatelé by se mezi dobývanými usadili jako jejich vládci a pravidelně vymáhali stálý tribut.[6] Jeden ze způsobů vzniku Státu může být ilustrován následovně: v kopcích jižní „Ruritánie" si skupina banditů zajistí fyzickou kontrolu nad územím a náčelník banditů se prohlásí za „krále suverénní a nezávislé vlády Jižní Ruritánie". A pokud on a jeho muži mají dostatečnou sílu na to, aby tuto vládu chvíli udrželi, hle a zři!, nový Stát se přidal do „rodiny národů". Bývalí náčelníci banditů se stali zákonnou šlechtou nové říše.

6 Oppenheimer: *The State*, s. 15:

> Čím tedy je stát jakožto sociologický pojem? Stát je – již ve svém samotném vzniku ... sociální institucí, kterou vítězná skupina lidí vnutila skupině poražené, a to s jediným cílem: regulovat panství vítězů nad poraženými a zajistit se proti vnitřním vzpourám i vnějším útokům. Z hlediska účelu nemělo toto panství jiný smysl než ekonomické vykořisťování poražených vítězi.

A de Jouvenel napsal: „Stát je v podstatě výsledkem úspěchů, jichž dosáhla tlupa lupičů, kteří se vnutili malým, samostatným společenstvím." Bertrand de Jouvenel: *On Power* (New York: Viking Press, 1949), s. 100–101.

III. Jak si Stát udržuje moc

Jakmile je Stát nastolen, problémem vládnoucí skupiny, chcete-li „kasty", je, jak svoji nadvládu udržet.[7] Zatímco síla je jejich *modus operandi*, jejich základní a dlouhodobý problém je ideologický. Aby mohla *jakákoliv* (nikoliv pouze „demokratická") vláda setrvat ve funkci, potřebuje mít podporu většiny svých poddaných. Tato podpora, a to je třeba poznamenat, nemusí být aktivní entuziasmus. Stačí, aby to byla pasivní resignace, jako by tento stav byl nevyhnutelným přírodním zákonem. Ale podpora ve smyslu nějakého druhu akceptace to být musí, jinak by menšinová vládnoucí skupina byla nakonec přemožena aktivním odporem většiny. Jelikož vykořisťování musí být financováno z přebytku produkce, nutně platí, že vládnoucí třída Státu – byrokracie na plný úvazek (a šlechta) – byla v zemi výrazně v menšině, ačkoliv si vláda samozřejmě může kupovat spojence mezi významnými skupinami obyvatel. Nejdůležitějším úkolem vládců je tedy vždy zajistit aktivní nebo rezignovanou akceptaci většiny obyvatel.[8,9]

Jednou metodou zajištění podpory je samozřejmě vytvoření ekonomických zájmů. Tedy – král nemůže vládnout sám, musí mít početnou skupinu

7 Pro zásadní rozlišení mezi „kastou", tedy skupinou, jíž Stát donucením přiznává privilegia nebo ukládá břemena, a marxistickým konceptem „třídy" společnosti viz Ludwig von Mises: *Theory and History* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1957), s. 112 a násl.

8 Tato akceptace samozřejmě neznamená, že se vláda Státu stala „dobrovolnou", neboť i když je většinová podpora aktivní a dychtivá, není jednomyslná – nepodporuje ji každý jednotlivec.

9 Že každá vláda – bez ohledu na to, jak „diktátorsky" vůči jednotlivcům vystupuje – si musí zajistit takovou podporu, prokázali bystří političní teoretici, jako byli Étienne de la Boétie, David Hume a Ludwig von Mises. Srov. David Hume: „Of the First Principles of Government" ve sbírce *Essays, Literary, Moral and Political* (Londýn: Ward, Locke, and Taylor, nedatováno), s. 23; Étienne de la Boétie: *Anti-Dictator* (New York: Columbia University Press, 1942), s. 8–9; Ludwig von Mises: *Lidské jednání* (Praha: Liberální institut, 2021), s. 169 a násl. Více o přínosu Étienna de la Boétieho k analýze státu viz Oscar Jaszi a John D. Lewis: *Against the Tyrant* (Glencoe, Illinois: The Free Press, 1957), s. 55–57.

následovatelů, kteří požívají výsad spojených s vládou. Mezi ně patří například členové státního aparátu jako třeba úředníci nebo zavedená šlechta.[10] Ale i to stále přináší pouze minoritu horlivých podporovatelů, a ani nezbytné nakupování podpory ostatních obyvatel dotacemi a dalším přidělováním privilegií stále nezískává souhlas většiny. Pro nezbytnou akceptaci Státu či vládnoucí třídy musí být většina přesvědčena *ideologicky* o tom, že vláda (Stát) je dobrá, moudrá a přinejmenším nevyhnutelná a rozhodně lepší než jakákoliv jiná myslitelná alternativa. Propagace této ideologie mezi lidmi je životně důležitým společenským úkolem „intelektuálů". Masy lidí totiž netvoří vlastní ideje ani o nich samostatně nepřemýšlejí, nýbrž pasivně následují myšlenky adoptované a rozšířené souborem intelektuálů. Intelektuálové tedy formují názory ve společnosti. A jelikož Stát zoufale potřebuje právě formování názorů, stává se zřejmým základ odvěkého spojenectví mezi Státem a intelektuály.

Je evidentní, že Stát potřebuje intelektuály, nicméně není tak zřejmé, proč intelektuálové potřebují Stát. Jednoduše řečeno můžeme tvrdit, že živobytí intelektuálů na volném trhu není nikdy příliš jisté, jelikož se musí spoléhat na hodnoty a volby svých spoluobčanů. A je právě charakteristické, že masy lidí se obecně nezajímají o intelektuální záležitosti. Stát na druhou stranu je ochoten nabídnout intelektuálům jistotu a permanentní místo ve státním aparátu, a tedy jistý příjem a vysokou prestiž. Inteligence bude královsky odměněna, protože pro vládce Státu, jejichž součástí se nyní stala, vykonává velmi důležitou funkci.[11]

Spojenectví mezi Státem a inteligencí bylo v devatenáctém století symbolizováno nezměrnou touhou profesorů z Berlínské univerzity vytvořit

---

10 La Boétie: *Anti-Dictator*, s. 43–44:

> Kdykoli se vládce prohlásí diktátorem ... všichni ti, kdo jsou zkaženi spalující ctižádostí či bezmeznou chamtivostí, se kolem něj shlukují a podporují jej, aby získali podíl na kořisti a sami se stali drobnými vládci pod hlavním tyranem.

11 To rozhodně neznamená, že se všichni intelektuálové spojují se státem. K otázkám spojenectví intelektuálů a státu srov. Bertrand de Jouvenel: „The Attitude of the Intellectuals to the Market Society", *The Owl* (leden 1951), s. 19–27; „The Treatment of Capitalism by Continental Intellectuals", *in* F. A. Hayek (ed.): *Capitalism and the Historians* (Chicago: University of Chicago Press, 1954), s. 93–123; přetištěno v George B. de Huszar: *The Intellectuals* (Glencoe, Ill.: The Free Press, 1960), s. 385–99; a Schumpeter: *Imperialism and Social Classes* (New York: Meridian Books, 1975), s. 143–55.

„intelektuální stráž rodu Hohenzollernů". V současnosti vzpomeňme odhalující komentář předního marxistického učence ke kritické studii profesora Wittfogela o starověkém orientálním despotismu: „Civilizace, kterou profesor Wittfogel tak hořce napadá, byla civilizací, která dokázala udělat z básníků a učenců úředníky."[12] Z nesčetných příkladů můžeme uvést nedávný rozvoj „vědy" o strategii ve službách hlavní násilné paže vlády, tedy armády.[13] Dále je tu ctihodná instituce úředního, neboli „dvorního" historika, který se věnuje šíření vládcových názorů na jejich vlastní činy i činy jejich předchůdců.[14]

Existovalo mnoho různých argumentů, kterými Stát a jeho oddaná inteligence přiměli své poddané, aby podporovali jejich vládnutí. Základní prvky jejich argumentů můžeme shrnout takto: (a) vládci Státu jsou skvělí a moudří muži (vládnou „božským právem", jsou „aristokracií" lidí, jsou „vědečtí experti"), mnohem skvělejší a moudřejší než dobří, ale prostí poddaní, (b) vláda stávající státní správy je nevyhnutelná, naprosto nezbytná

12 Joseph Needham: „Review of Karl A. Wittfogel, *Oriental Despotism*", *Science and Society* (1958), s. 65. Needham rovněž píše, že „ve všech dobách sloužil [čínským] císařům početný sbor hluboce humánních a nezištných učenců", s. 61. Wittfogel poukazuje na konfuciánskou doktrínu, podle níž sláva vládnoucí třídy spočívala na úřednících z řad učenců a gentlemanů, kteří byli předurčeni k tomu, aby jakožto profesionální vládci diktovali podmínky širokým vrstvám obyvatelstva. Karl A. Wittfogel: *Oriental Despotism* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1957), s. 320–321 a *passim*. K názoru, který je v protikladu k Needhamovu, srov. John Lukacs: „Intellectual Class or Intellectual Profession?" *in* de Huszar: *The Intellectuals*, s. 521–522.

13 Jeanne Ribs: „The War Plotters", *Liberation* (srpen 1961), s. 13: „Strategové trvají na tom, že jejich profese si zaslouží ‚důstojnost akademického protějšku vojenského povolání'." Viz též Marcus Raskin: „The Megadeath Intellectuals", *New York Review of Books* (14. listopadu 1963), s. 6–7.

14 Historik Conyers Read tak ve svém prezidentském projevu obhajoval potlačování historických faktů ve prospěch „demokratických" a národních hodnot. Read prohlásil, že „totální válka – ať už horká, či studená – zapojuje každého a vyzývá všechny, aby sehráli svou roli. Historik není této povinnosti zproštěn o nic více než fyzik." Read: „The Social Responsibilities of the Historian", *American Historical Review* (1951), s. 283 a násl. Kritiku Readových názorů a dalších aspektů tzv. dvorního dějepisectví viz Howard K. Beale: „The Professional Historian: His Theory and Practice", *The Pacific Historical Review* (srpen 1953), s. 227–255. Srov. též Herbert Butterfield: „Official History: Its Pitfalls and Criteria", *History and Human Relations* (New York: Macmillan, 1952), s. 182–224; a Harry Elmer Barnes: *The Court Historians Versus Revisionism* (nedatováno), s. 2 a násl.

a mnohem lepší než nepopsatelná zla, která by následovala po jejím pádu. Spojení Státu a církve je jedním z nejstarších a nejúspěšnějších ideologických nástrojů. Vládce byl buď Bohem pomazaný, nebo byl v případě absolutní vlády mnoha orientálních despocií sám Bohem, a tedy jakýkoliv odpor k jeho vládnutí byl rouháním. Státní kněžstvo vykonávalo základní myšlenkovou funkci při získávání lidové podpory a dokonce i uctívání vládců.[15]

Dalším úspěšným způsobem bylo rozsévání strachu z jakékoliv jiné formy vlády či bezvládí. Současní vládci, jak se tvrdilo, poskytují občanům nezbytnou službu, za niž by měli být nanejvýš vděční: ochranu proti ojedinělým zločincům a lupičům. Aby si Stát uchoval svůj monopol na vykořisťování, skutečně se staral o to, aby byl soukromý a nesystematický zločin držen na minimu – Stát si vždy žárlivě střežil své vyhrazené pole. Zvláště úspěšný byl Stát v průběhu posledních staletí, kdy rozséval strach z ostatních *vládců* (Států). Jelikož všechna půda na Zemi byla rozdělena mezi konkrétní Státy, jednou ze základních doktrín Státu bylo ztotožnit se s územím, kterému vládne. Jelikož většina lidí má sklon milovat svou vlast (ve smyslu území, kde žijí), identifikace země a lidí se Státem byla způsobem, jak dosáhnout toho, že přirozený patriotismus pracoval ku prospěchu Státu. Pokud by byla „Ruritánie" napadena „Walldavií", pak prvním úkolem Státu a inteligence bylo přesvědčit lid „Ruritánie", že útok je ve skutečnosti veden na *ně*, a nikoli pouze na vládnoucí kastu. Takto se válka mezi *vládci* změnila ve válku mezi *lidmi*, kdy šel každý národ bránit své vládce v mylném přesvědčení, že vládci brání *je*. Tento vynález „nacionalismu" byl, co se týče západní civilizace, úspěšný pouze v několika posledních staletích. Ještě před nedávnou dobou považovaly masy poddaných války za nepodstatné půtky mezi různými skupinami šlechty.

Mnohé a rafinované jsou ideologické zbraně, které Stát používal napříč staletími. Jednou z vynikajících zbraní byla *tradice*. Čím déle se vláda Státu dokáže udržet, tím mocnější je tato zbraň, neboť pak má dynastie X

15 Srov. Wittfogel: *Oriental Despotism*, s. 87–100. K rozdílným rolím náboženství ve vztahu ke státu ve starověké Číně a Japonsku viz Norman Jacobs: *The Origin of Modern Capitalism and Eastern Asia* (Hongkong: Hong Kong University Press, 1958), s. 161–194.

nebo Stát Y za sebou zdánlivou váhu staletí tradic.[16] Uctívání jedincových předků se pak stává zcela průhledným prostředkem uctívání dávných vládců. Největším nebezpečím pro Stát je nezávislá intelektuální kritika a neexistuje lepší cesta, jak ji udusit, než zaútočit na každý izolovaný hlas kritiky tak, že každý, kdo vznese nové pochyby, znesvěcuje moudrost svých předků. Další mocnou ideologickou silou je znevažování *jedince* a povyšování kolektivity ve společnosti. Jelikož každá vláda implikuje akceptaci většiny, jakékoliv ideologické nebezpečí pro tuto vládu může pouze vzejít od jednoho nebo několika mála nezávisle myslících jedinců. Každá nová myšlenka, a především kritická myšlenka musí vzniknout jako názor menšiny, Stát tedy musí zarazit tento názor v zárodku tím, že každý takový názor, který vzdoruje názorům většiny, ihned zesměšní. „Poslouchejte pouze své bratry" či „přizpůsobte se společnosti" se tak stává ideologickou zbraní k zašlapání individuální opozice.[17] Tímto způsobem se masy lidí nikdy nedozví, že císař je nahý.[18]

Stejně tak je pro Stát důležité, aby to vypadalo, že jeho vláda je nezbytná. I když je jeho vládnutí neoblíbené, setká se s pasivní rezignací, kterou můžeme pozorovat například na známém spojení „smrt a daně". Další metodou je zavedení dějepiseckého determinismu jako opaku ke svobodné vůli jednotlivce. Pokud nám vládne dynastie X, je to proto, že neúprosné zákony

16 De Jouvenel: *On Power*, s. 22:

> Základním důvodem poslušnosti je skutečnost, že se stala návykem našeho druhu. ... Moc je pro nás přírodním faktem. Od úsvitu zaznamenaných dějin vždy řídila lidské osudy ... autority, které v minulosti vládly [společnostem], nezmizely, aniž by svým nástupcům předaly svá privilegia či aniž by v myslích lidí zanechaly stopy, jejichž účinek se postupně vrství. Sled vlád, které v průběhu staletí řídí tutéž společnost, lze chápat jako jednu základní vládu, která neustále nabývá nových přírůstků.

17 O takovém využití náboženství v Číně viz Norman Jacobs, *passim*.

18 H. L. Mencken: *A Mencken Chrestomathy* (New York: Knopf, 1949), s. 145:

> Vláda v každé původní myšlence vidí pouze možnou změnu, a tím i zásah do svých výsad. Pro jakoukoli vládu je nejnebezpečnějším člověkem ten, kdo dokáže o věcech přemýšlet samostatně, bez ohledu na převládající pověry a tabu. Téměř nevyhnutelně dospěje k závěru, že vláda, pod níž žije, je nepoctivá, šílená a nesnesitelná, a tak se ji – je-li romantikem – pokusí změnit. A i když sám romantikem není, velmi snadno může šířit nespokojenost mezi těmi, kdo jimi jsou.

historie (nebo Boží vůle, nebo Absolutno, nebo hmotné výrobní síly) tak rozhodly a nic, co by nějaký maličký človíček udělal, nemůže změnit tento nevyhnutelný stav. Dále je pro Stát důležité, aby vštěpil svým poddaným averzi k jakékoliv „konspirační teorii historie", protože hledání „konspirací" znamená hledání motivů a přisuzování odpovědnosti za minulé chyby. Na druhou stranu, pokud jakákoliv tyranie uvalená Státem, korupce nebo agresivní válka *nebyla* způsobena vládci, nýbrž záhadnými a tajemnými „společenskými silami" nebo nedokonalým stavem světa nebo pokud jsme nějakým způsobem *všichni* zodpovědní („Všichni jsme vrazi", hlásá jeden slogan), pak není žádný důvod, aby lidé se rozhořčovali a povstávali proti takovým zlořádům. Navíc útok na „konspirační teorie" znamená, že poddaní budou ochotněji věřit důvodům „obecného blaha", které Stát vždy předkládá, aby ospravedlnil své despotické činy. „Konspirační teorie" mohou vykolejit systém tím, že podpoří pochybování veřejnosti o státní propagandě.

Další osvědčenou metodou, jak ohnout poddané vůli Státu, je vyvolávání pocitu viny. Na jakékoliv zlepšení životní situace jedince může být zaútočeno jako na „nepřiměřenou chamtivost", „materialismus" nebo „přílišné bohatství". Vytváření zisku může být atakováno jako „vykořisťování" a „lichva", vzájemně výhodná směna je označována za „sobeckost" a nějak se vždy dochází k závěru, že by se mělo více zdrojů přesunout ze soukromého do „veřejného sektoru". Navozená vina způsobí, že právě to je veřejnost připravena udělat. Zatímco jedinci mají sklon k „sobecké lakotě", selhání státních vládců zapojit se do dobrovolné směny má znamenat *jejich* oddanost k vyšším a vznešenějším cílům – parazitické vykořisťování je údajně ve srovnání s mírovou a produktivní prací morálně a esteticky vznešenější.

V dnešní sekulárnější době bylo božské právo Státu doplněno vzýváním nového božstva, Vědy. Vládnutí se nyní prohlašuje za ultravědecké, jelikož ho provádějí a plánují experti. Ale zatímco „rozum" je používán častěji než v předešlých staletích, není to opravdový rozum jednotlivce a projev jeho svobodné vůle, stále je to „rozum" kolektivistický a deterministický, který stále implikuje holistické agregování a nátlakovou manipulaci s pasivními poddanými jejich vládci.

Rostoucí používání vědeckého žargonu dovolilo státní inteligenci tkát tmářské apologie pro státní nadvládu, které by se v prostších časech setkaly pouze s výsměchem. Zloděj, který ospravedlňuje svoji krádež tím, že ve skutečnosti pomáhá oběti, neboť utrácením ukradených peněz zvedne malo-

obchodní trh, by našel jen málo konvertitů. Ale když se tato teorie zabalí do keynesiánských rovnic a působivých odkazů na „multiplikační efekt", působí to bohužel přesvědčivěji. A tak útok na zdravý rozum pokračuje v každém století, pokaždé jinými prostředky.

Ideologická podpora je tedy pro Stát životně důležitá. Stát se musí neustále snažit vštípit veřejnosti svoji „legitimitu", aby odlišil svoje aktivity od pouhých banditů. Nepolevující odhodlání útočit na zdravý rozum není náhoda, protože jak Mencken názorně uvedl:

> Průměrný člověk, jakkoliv se jinak může mýlit, alespoň jasně vidí, že vláda je něco ležícího mimo něj a mimo všeobecnost jeho druhů – že je to separátní, nezávislá a násilnická síla, která je jen částečně pod jeho kontrolou a která je schopna mu způsobit velikou škodu. Je snad bezvýznamné, že okrádání vlády je všude považováno za menší zločin než okrádání jednotlivců nebo dokonce korporací? ... Co za tím vším leží, věřím, je hluboký smysl fundamentálního nepřátelství mezi lidem a jeho vládou. Vláda není chápána jako výbor občanů vybraný k vedení společných záležitostí celé populace, ale jako separátní autonomní korporace, která se především zabývá vysáváním populace ve prospěch svých vlastních členů. ... Když je obyčejný občan okraden, je okraden úctyhodný člověk o plody své píle a spořivosti. Když je okradena vláda, to nejhorší, co se může stát, je, že určití darebáci a povaleči budou mít méně peněz, se kterými si mohou hrát, než měli předtím. Představa, že si ty peníze vydělali, není nikdy připuštěna; většině rozumných lidí by připadala směšná.[19]

19 Tamtéž, s. 146–147.

IV. Jak Stát překračuje svoje limity

Jak moudře poznamenal Bertrand de Jouvenel, v průběhu staletí lidé zformovali koncepty určené ke kontrolování a omezování výkonu státní moci, ale jeden po druhém se Státu za pomoci svých intelektuálních spojenců podařilo změnit je na intelektuální razítka legitimity a ctnosti, kterými Stát označoval svoje dekrety a akce. Původně v západní Evropě koncept boží suverenity znamenal, že králové mohou vládnout pouze v souladu s božím zákonem. Králové ale tento koncept převrátili na razítko božího souhlasu s jakoukoliv jejich akcí. Koncept parlamentní demokracie začal jako lidová kontrola absolutní monarchické vlády a skončil tak, že parlament je zásadní součástí Státu a každý jeho akt je zcela svrchovaný. De Jouvenel dochází k závěru:

> Mnoho autorů teorií suverenity vypracovalo jeden ... z těchto restriktivních prostředků. Ale nakonec každá taková teorie, dříve nebo později, ztratila svůj původní účel a začala se chovat jako odrazový můstek Moci tím, že jí poskytla silného pomocníka, neviditelného suveréna, se kterým se mohla časem úspěšně identifikovat.[20]

Podobně k tomu došlo i u specifičtějších doktrín: z „přirozených práv" jedince zakotvených u Johna Locka a v americkém *Bill of Rights* se stalo etatistické „právo na práci". Utilitarismus obrátil argumenty pro svobodu na argumenty proti odporu vůči státním zásahům do svobody atd.

Nepochybně nejambicióznějším pokusem omezit Stát byl *Bill of Rights* a další restriktivní části americké ústavy. V nich zapsané omezení vlády se stalo fundamentálním zákonem, který by se měl nezávisle interpretovat justicí, která je údajně nezávislá na jiných složkách vlády. Všichni Američané jsou seznámeni s procesem, kdy se během minulého století výklad limitů obsažených v Ústavě neúprosně rozšířil. Ale jen hrstka byla tak bystrá jako profesor Charles Black, aby viděla, že Stát v tomto procesu z velké části přeměnil samotný soudní přezkum z omezujícího nástroje na další nástroj pro poskytnutí ideologické legitimity vládním aktivitám. Neboť pokud je soudní výrok „protiústavní" mocnou brzdou vládní moci, je implicitní nebo explicitní verdikt „ústavní" mocnou zbraní pro získání souhlasu veřejnosti se stále se zvyšující mocí vlády.

---

20 De Jouvenel: *On Power*, s. 27 a násl.

Profesor Black začíná svoji analýzu poukázáním na zásadní potřebu „legitimity" k přežití jakékoli vlády. Tato legitimita znamená v podstatě většinové přijetí vlády a jejích aktivit.[21] Akceptace legitimity se zvláště stává problémem v zemích, jako jsou Spojené státy, kde „jsou podstatná omezení vestavěna do teorie, na níž vláda stojí". Co vláda potřebuje, dodává Black, je způsob, jakým může ujistit veřejnost, že rostoucí moc je ve skutečnosti „ústavní". A dospívá k názoru, že toto je hlavní historická funkce soudního přezkoumávání ústavnosti.

Black popisuje problém takto:

> Největším rizikem [pro vládu] je neloajálnost a pocit pobouření široce rozšířený mezi obyvatelstvem a ztráta morální autority vlády jako takové, ať už se vláda jakkoli dlouho udržuje silou, setrvačností nebo nedostatkem přitažlivé a okamžitě dostupné alternativy. Téměř každý, kdo žije pod vládou s omezenou mocí, musí dříve či později být vystaven nějaké vládní aktivitě, kterou podle svého soukromého názoru chápe jako aktivitu mimo pravomoc vlády či vládě přímo zakázanou. Člověk je odveden do armády, přestože v ústavě nenajde nic o odvodech ... Farmáři je řečeno, kolik pšenice může vypěstovat, a on věří – a s ním i někteří renomovaní právníci, že vláda nemá o nic větší právo říkat jemu, kolik pšenice smí vypěstovat, než jeho dceři, koho si smí vzít. Člověk jde do federální věznice za to, že řekl, co chtěl, a přechází po cele a odříkává ... „Kongres nepřijme žádný zákon omezující svobodu slova." [první dodatek ústavy Spojených států, pozn. překl.] ... Vláda říká obchodníkovi s podmáslím, kolik si za něj může, a musí, účtovat.

Existuje reálné nebezpečí, že každý z těchto lidí (a kdo z nás k nim nepatří?) bude konfrontovat koncept ohraničení státní moci s realitou (tak jak ji sám vidí), uvidí zřejmé překročení skutečných mezí a dojde ke zjevnému závěru v otázce legitimity vlády.[22]

---

21 Charles L. Black Jr.: *The People and the Court* (New York: Macmillan, 1960), s. 35 a násl.

22 Tamtéž, s. 42–43.

Toto nebezpečí Stát odvrací tím, že předkládá teorii, že jen jediný úřad má mít definitivní hlas v otázce ústavnosti a že tento úřad, v konečném důsledku, musí být *součástí* federální vlády.[23] Zatímco zdánlivá nezávislost federální justice sehrála zásadní roli v tom, že její rozhodnutí považuje většina lidí téměř za Písmo svaté, je také vždy pravda, že justice je nedílnou součástí vládního aparátu a je jmenována exekutivní a legislativní složkou moci. Black přiznává, že to znamená, že Stát jmenoval sám sebe v případech, které se ho týkají, do role soudce, a tím porušuje základní justiční princip spravedlivých rozhodnutí. Přesto bryskně odmítá možnost jakékoliv alternativy.[24]

Black dodává:

> Problém potom je vymyslet takový vládní způsob rozhodování, který [snad] sníží na snesitelné minimum intenzitu námitky, že vláda je soudcem ve vlastní při. Pokud takový způsob vymyslíte, můžete následně pouze doufat, že námitka, ačkoli *teoreticky stále obhajitelná* [kurzíva moje], v praxi ztratí tolik ze své síly, že legitimizační činnost rozhodující instituce získá přijetí.[25]

---

23 Tamtéž, s. 52:

> Prvotní a nejnutnější funkcí [Nejvyššího] soudu bylo ověřování platnosti, nikoli rušení. Co vláda s omezenými pravomocemi potřebuje, na počátku i navždy, je nějaký prostředek, jak lidi ujistit, že učinila všechny lidsky možné kroky, aby se udržela v mezích svých pravomocí. To je podmínka její legitimity a její legitimita je z dlouhodobého hlediska podmínkou jejího života. A soud po celou svou historii působil jako legitimizace vlády.

24 Pro Blacka je toto „řešení", ač paradoxní, bezstarostně samozřejmé:

> konečná moc státu ... musí skončit tam, kde ji zastaví právo. A kdo stanoví hranici a kdo prosadí zastavení proti nejmocnější moci? Přece sám stát, samozřejmě prostřednictvím svých soudců a svých zákonů. Kdo ovládá rozvážné? Kdo učí moudré? (Tamtéž, s. 32–33.)

A dále:

> Pokud se otázky týkají vládní moci v suverénním národě, není možné vybrat rozhodčího, který by stál mimo vládu. Každá národní vláda, pokud je vládou, musí mít poslední slovo o své vlastní moci. (Tamtéž, s. 48–49.)

25 Tamtéž, s. 49.

V konečném důsledku považuje Black dosažení spravedlnosti a legitimity z ustavičného posuzování vlastní věci Státem za „něco jako zázrak“.[26]

Při aplikaci této teze na slavný konflikt mezi Nejvyšším soudem a New Dealem příkře kárá profesor Black své kolegy, příznivce New Dealu, za jejich krátkozrakost při odsuzování soudního obstruování.

> Standardní verze příběhu New Dealu a soudu, ačkoliv svým způsobem přesná, přesouvá důraz někam jinam ... soustředí se na obtíže a téměř zapomíná, co se z celé věci vyklubalo. Výsledkem této záležitosti bylo [a to bych rád zdůraznil], že po nějakých 24 měsících handrkování ... Nejvyšší soud bez jediné změny v zákonu o svém složení či ve skutečném personálním obsazení *dal New Dealu, a tím i celému novému pojetí vlády v Americe schvalující razítko legitimity*.[27]

Tímto způsobem dokázal Nejvyšší soud učinit přítrž námitkám velké skupiny Američanů, kteří měli silné ústavní výhrady k New Dealu:

> Samozřejmě ne každý byl spokojený. Ústavně nařízené *laissez-faire* je dnes ztracenou romantickou věcí, jakýmsi Karlem Eduardem Stuartem [skotský pretendent, symbol ztracené věci, pozn. překl.], který dosud rozbuší srdce hrstce zélótů v cholerické vysočině nereality. Ale již neexistují žádné významné ani nebezpečné veřejné pochybnosti o ústavní pravomoci Kongresu nakládat s národním hospodářstvím tak, jak nakládá ... Neměli jsme žádný jiný prostředek než Nejvyšší soud, jak New Dealu propůjčit legitimitu.[28]

Jak Black připouští, jeden významný politický teoretik, který poznal – a to s velkým předstihem – do očí bijící skulinu v ústavním omezení vlády, která vznikne tím, že dáme rozhodující interpretační moc do rukou Nejvyššího soudu, byl John C. Calhoun. Calhoun se nespokojil se „zázrakem“, ale místo toho vytvořil důkladnou analýzu tohoto ústavního

---

26 Toto přisuzování zázračnosti vládě připomíná způsob, jakým James Burnham zdůvodňuje existenci vlády pomocí mysticismu a iracionality:

> V dávných časech, před tím než iluze vědy zkazila tradiční moudrost, byli zakladatelé měst známi jako bozi či polobozi. ... Ani zdroj ani ospravedlnění vlády nemohou být zasazeny do zcela racionálních podmínek ... proč bych měl akceptovat dědičný, demokratický nebo jakýkoliv jiný princip legitimity? Proč by měl princip ospravedlňovat vládu jiného muže nade mnou? ... Akceptuji tento princip, protože ... protože ho akceptuji, protože tak to bylo a je.

James Burnham: *Congress and the American Tradition* (Chicago: Regnery, 1959), s. 3–8. Ale co když někdo neakceptuje tento princip? Jaké pak bude to „tak to je a bylo“?

27 Black: *The People and the Court*, s. 64.

28 Tamtéž, s. 65.

problému. Ve své knize *Disquisition* Calhoun demonstruje inherentní tendenci Státu vymanit se z omezení, která jsou mu dána ústavou:

> Psaná ústava má jistě mnoho značných výhod, ale bylo by velkou chybou předpokládat, že pouhé zasazení opatření, která mají omezit a limitovat moc vlády, *bez vybavení těch, kteří mají být těmito ustanoveními chráněni, prostředky k vynucení jejich dodržování* [kurzíva moje], bude stačit k tomu, aby hlavní a dominantní strana nezneužívala své moci. Jakožto strana, která vládu drží, bude z téže lidské povahy, která činí vládu nezbytnou k ochraně společnosti, nakloněna pravomocím, které ústava uděluje, a bude proti omezením, jež mají tyto pravomoci omezovat. ... Minoritní nebo slabší strana se bude ubírat opačným směrem a bude považovat restrikce za zásadní pro svou ochranu před dominantní stranou. ... Ale pokud neexistuje způsob, kterým mohou přinutit dominantní stranu k dodržení těchto omezení, jediným východiskem by byl přísný výklad ústavy. ... Proti tomu by dominantní strana oponovala volným výkladem. ... Byl by to výklad proti výkladu – jeden by moc vlády co nejvíce zúžil, druhý ji co nejvíce rozšířil. Ale jakou možnou šanci by měl přísný výklad menšinové strany proti volnému výkladu strany většinové, když by ta jedna měla k prosazení svého výkladu veškerou moc vlády a ta druhá by byla zbavena všech prostředků k prosazení svého? V takto nerovném zápase by výsledek nebyl na pochybách. Strana hlasující ve prospěch restrikcí by byla přemožena. ... Koncem tohoto zápasu by bylo podvrácení ústavy ... restrikce by byly nakonec anulovány a vláda by získala neomezenou moc.[29]

Jedním z mála politologů, kteří ocenili analýzu ústavy Johna Calhouna, byl profesor J. Allen Smith. Smith poznamenal, že ústava byla navržena se systémem brzd a protivah, aby omezila kteroukoli jednotlivou vládní moc, a přesto se v ní následně vyvinul Nejvyšší soud, který má monopol na ultimátní interpretaci moci. Pokud federální vláda vznikla, aby kontrolovala invazi jednotlivých států do svobody jedince, kdo měl kontrolovat federální vládu? Smith zastával názor, že implicitní idea systému brzd a protivah ústavy byla myšlenka, že žádné jednotlivé složce vlády nelze přiznat konečnou moc interpretace: „Lidé předpokládali, že nová vláda nebude moci

29 John C. Calhoun: *A Disquisition on Government* (New York: Liberal Arts Press, 1953), s. 25–27. Viz také Murray N. Rothbard, „Conservatism and Freedom: A Libertarian Comment" v *Modern Age* (jaro 1961), s. 219. [John C. Calhoun (7. viceprezident USA) byl ve svém pozdějším životě velkým obhájcem limitů federální vlády, avšak také otroctví, pozn. překl.]

rozhodovat o limitech své vlastní autority, jelikož by to nadřazovalo vládu a nikoliv ústavu."[30]

Řešením, které navrhl Calhoun (a v tomto století je podpořili autoři jako Smith), byla samozřejmě slavná doktrína „souběžné většiny" (*concurrent majority*). Pokud nějaký podstatný menšinový zájem v zemi, zejména vláda jednotlivého státu, věřil, že federální vláda překračuje svoji moc a zasahuje do této menšiny, pak měla tato menšina právo vetovat toto užití moci jako protiústavní. Aplikováním na vlády států tato teorie implikovala právo na anulování (*nullification*) federálního zákona nebo jiného rozhodnutí v rámci jurisdikce daného státu.

Teoreticky by tedy takový ústavní systém zajistil, že by federální vláda kontrolovala jakékoli vpády jednotlivých států do práv jednotlivce, zatímco státy by kontrolovaly nadměrnou moc federální vlády nad jednotlivcem. A ačkoliv by omezení moci byla bezpochyby efektivnější než dnes, existuje v Calhounově řešení mnoho problémů a obtíží. Pokud by skutečně měl podřízený zájem legitimní právo veta, proč se zastavovat u států? Proč nedat právo veta i okresům, městům či městským čtvrtím? Zájmy mimoto nejsou pouze územní, ale také podle povolání, sociálního postavení atd. Co na to pekaři, řidiči taxi nebo jakákoliv jiná povolání? Neměli by *oni* mít právo veta nad akcemi týkajícími se jejich životů? To nás přivádí k důležitému bodu – teorie anulování omezuje svoje kontroly pouze na *úřady vlády samotné*. Nezapomínejme, že federální a státní vlády a jejich jednotlivé složky jsou stále Státy. Jsou stále vedeny svými vlastními státními zájmy místo zájmů jednotlivých občanů. Co zabrání Calhounově systému, aby pracoval opačně – se státy, které tyranizují *své* občany a vetují federální vládu jen tehdy, když se ta snaží tuto tyranii *zastavit*? Nebo aby se státy podvolily federální tyranii? Co zabrání federální a státním vládám, aby uzavřely vzájemně výhodná

---

30 J. Allen Smith: *The Growth and Decadence of Constitutional Government* (New York: Henry Holt, 1930), s. 88. Smith dodal:

> bylo zřejmé, že pokud bylo určité ustanovení ústavy zamýšleno k omezení pravomocí vládního orgánu, mohlo být účinně zneplatněno, jestliže by jeho výklad a vymáhání byly ponechány na orgánech, které mělo toto ustanovení krotit. Zdravý rozum zjevně vyžadoval, aby žádný vládní orgán nemohl sám určovat rozsah svých pravomocí.

Zdravý rozum a „zázraky" zjevně diktují velmi odlišné pohledy na vládu. (s. 87)

spojenectví ke společnému vykořisťování občanů? A i kdyby soukromá pracovní seskupení dostala nějakou formu „funkčního" zastoupení ve vládě, co jim zabrání používat Stát tak, aby pro sebe získali dotace a další speciální privilegia nebo aby zaváděli povinné kartely pro své vlastní členy?

Stručně řečeno, Calhoun svou průkopnickou teorii souběžnosti nedotahuje dostatečně daleko: nedotahuje ji až k samotnému *jedinci*. Pokud je koneckonců jedinec ten, jehož práva se mají chránit, potom by důsledná teorie souběžnosti implikovala právo veta pro každého jedince – což je určitá forma „principu jednomyslnosti". Když Calhoun psal, že by mělo být „nemožné uvést [vládu] do chodu či udržet ji v chodu bez souběžného souhlasu všech", a tak možná nevědomky, docházel právě k takovému závěru.[31] Ale takovéto spekulace nás odvádějí od našeho předmětu, protože tímto směrem leží politické systémy, které bychom mohli těžko vůbec označit za Státy.[32] Za prvé, tak jako právo na anulování zákona pro členský stát logicky implikuje právo na jeho *odtržení*, tak právo na anulování pro jednotlivce by implikovalo právo „odtržení" jednotlivce od Státu, ve kterém žije.[33]

Stát tedy vždy prokazoval nápadný talent pro rozšiřování své moci za všechny meze, které mu mohou být uloženy. Jelikož Stát nezbytně žije z nedobrovolné konfiskace soukromého kapitálu a jelikož jeho expanze nezbytně zahrnuje stále se zvyšující zásahy do soukromých osob a soukromého podnikání, musíme prohlásit, že Stát je hluboce a inherentně *anti*kapitalistický. V jistém smyslu je naše pozice opačná k marxistickému výroku, že Stát je v současnosti „výkonným výborem" vládnoucí třídy, údajně kapitalistů. Místo toho Stát, organizace politického způsobu, představuje a je původem

31 Calhoun: *A Disquisition on Government* (New York: Liberal Arts Press, 1953), s. 20–21.

32 V posledních letech zažívá princip jednomyslnosti – zejména v díle profesora Jamese Buchanana – své značně zředěné oživení. Zavedení jednomyslnosti do současné situace a používání tohoto principu pouze na změny *statu quo*, nikoli na již platné zákony, může vyústit pouze v další transformaci konceptu, který má sloužit jako omezení moci, na razítko legitimity pro Stát. Pokud se má princip jednomyslnosti aplikovat pouze na změny v zákonech a vyhláškách, potom „výchozí bod" dělá veškerý rozdíl. Srov. James Buchanan a Gordon Tullock: *The Calculus of Consent* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1962), *passim*.

33 Srov. Herbert Spencer: „The Right to Ignore the State" v *Social Statics* (New York: D. Appleton, 1890), s. 229–239.

„vládnoucí třídy“ (či spíše vládnoucí *kasty*) a je v permanentní opozici ke *skutečně* soukromému kapitálu. Můžeme tak spolu s de Jouvenelem tvrdit:

> Pouze ti, kdo neznají žádnou jinou dobu než tu svou a vůbec nevědí, jak se Moc po tisíciletí chovala, by považovali tyto kroky [znárodnění, daň z příjmu atd.] za plod určitého souboru doktrín. Ve skutečnosti jsou normální manifestací Moci a se svou povahou vůbec neliší od konfiskace klášterů Jindřichem VIII. Působí tu týž princip – hlad po autoritě, žízeň po zdrojích; a ve všech těchto operacích jsou přítomny tytéž rysy, včetně rychlého vzestupu těch, kdo si kořist rozdělují. Ať je socialistická, nebo není, Moc musí vždy vést válku s kapitalistickými autoritami a vyplenit kapitalistům jejich naakumulované bohatství; přitom se řídí zákonitostmi své povahy.[34]

34 De Jouvenel: *On Power*, s. 171.

V. Čeho se Stát bojí

Čeho se Stát především bojí, je jakákoliv fundamentální hrozba jeho moci a existenci. K zániku Státu může dojít dvěma způsoby: (a) dobytím jiným Státem, nebo (b) revolučním svrhnutím Státu vlastními občany – zkrátka válkou, nebo revolucí. Válka a revoluce jako dvě základní hrozby pravidelně vždy vyvolávají u vládců Státu maximální úsilí a maximální propagandu mezi lidmi. Jak bylo uvedeno výše, musí být vždy použit jakýkoliv způsob k mobilizaci lidí, aby přispěchali Státu na obranu v přesvědčení, že brání sami sebe. Klam této představy vyjde najevo, když se branná povinnost uplatní proti těm, kdo se odmítají „bránit", a jsou proto silou donuceni vstoupit do vojenských řad Státu. Není třeba dodávat, že jim není dovolena žádná „obrana" proti tomuto aktu „jejich vlastního" Státu.

Ve válce je moc Státu dohnána do krajnosti a pod slogany „obrany" a „stavu nouze" může Stát uvalit na své občany tyranii, která by v době míru vzbudila otevřený odpor. Válka tedy poskytuje Státu mnoho výhod a vskutku každá moderní válka přinesla válčícím lidem trvalé dědictví zvýšených břemen Státu na společnosti. Válka navíc přináší Státu svůdnou možnost dobytí území, nad nimiž může uplatňovat svůj monopol síly. Randolph Bourne měl rozhodně pravdu, když napsal, že „válka je zdraví státu", ale pro kterýkoli konkrétní Stát může válka znamenat buď zdraví, nebo vážné zranění.[35]

Hypotézu, že Stát se především zajímá o ochranu *sebe samého* spíše než svých poddaných, můžeme testovat tím, že si položíme otázku: Kterou kategorii zločinů Stát stíhá a trestá nejintenzivněji – ty proti soukromým osobám nebo ty proti Státu *samému*? Nejzávažnější zločiny ve státním lexikonu jsou téměř bez výjimky ne útoky na soukromé osoby či majetek, ale ohrožení jeho *vlastní* spokojenosti – například: vlastizrada, dezerce vojáka k nepříteli, neregistrace k branné povinnosti, rozvracení a spiknutí k rozvratu, atentáty

35 Viděli jsme, že pro Stát je zásadní podpora intelektuálů, a to zahrnuje i podporu proti jeho dvěma akutním hrozbám. Proto k roli amerických intelektuálů při vstupu Ameriky do první světové války viz Randolph Bourne: „The War and the Intellectuals" v *The History of a Literary Radical and Other Papers* (New York: S. A. Russell, 1956), s. 205–222. Jak uvádí Bourne, běžným prostředkem intelektuálů při získávání podpory pro činy Státu je usměrňovat jakoukoli diskusi do mezí základní politiky Státu a odrazovat od jakékoli zásadní či totální kritiky tohoto základního rámce.

na vládce a takové ekonomické zločiny proti Státu jako padělání jeho peněz nebo vyhýbání se placení daně z příjmu. Nebo porovnejte míru horlivosti při pronásledování toho, kdo napadl policistu, s pozorností Státu, kterou věnuje napadení obyčejného občana. Přesto, kupodivu, otevřeně stanovená priorita Státu, tedy jeho *vlastní* obrana proti veřejnosti, připadá jen málokomu nekonzistentní s jeho předpokládaným *raison d'être*.[36]

36 Jak to Mencken vyjadřuje svým nenapodobitelným způsobem:

> Tato banda („vykořisťovatelé tvořící vládu") je téměř imunní vůči trestu. Její nejhorší vydírání, i když je holým soukromým ziskem, nenese podle našich zákonů žádné jisté sankce. Od prvních dnů republiky bylo obžalováno nanejvýš několik desítek jejích členů a do vězení se dostalo jen pár neznámých podřízených pomahačů. Počet mužů sedících v Atlantě a Leavenworthu za vzpouru proti vydírání ze strany vlády je vždy desetkrát větší než počet vládních úředníků odsouzených za utlačování poplatníků ve vlastní prospěch. (Mencken: *A Mencken Chrestomathy*, s. 147–148.)

Pro živý a zábavný popis nedostatku ochrany jedince před zásahy jeho „ochránců" do jeho svobody viz H. L. Mencken: „The Nature of Liberty" v *Prejudices: A Selection* (New York: Vintage Books, 1958), s. 138–143.

VI. Jak fungují vztahy mezi Státy

Jelikož teritoriální prostor Země je rozdělen mezi rozdílné Státy, mezistátní vztahy musejí zabírat Státu mnoho času a energie. Přirozenou tendencí Státu je expandovat svou moc a mimo území Státu se tato expanze projevuje dobýváním nových území. Pokud není toto území neobývané nebo bezstátní, zahrnuje každá taková expanze inherentní konflikt zájmů mezi jednou a druhou skupinou vládců Státu. Pouze jedna skupina vládců může nad daným územím v danou dobu dosáhnout monopolu na násilí. Kompletní moc Státu X nad určitým teritoriem může být získána pouze vyhnáním Státu Y. Válka, ač je to riskantní, bude vždy přítomnou tendencí, přerušovanou pouze obdobími míru a změnou koalicí a spojenectví mezi jednotlivými Státy.

Viděli jsme, že „vnitřní" neboli „domácí" pokusy omezovat Stát v sedmnáctém až devatenáctém století vedly v těch nejpodstatnějších případech ke konstitucionalismu. „Externím" neboli „zahraničním" protějškem byl vznik „mezinárodního práva", konkrétně šlo o takové podoby jako „válečné právo" nebo „práva neutrální země".[37] Části mezinárodního práva byly původně čistě soukromé, vyrůstaly z potřeb kupců a obchodníků chránit všude svůj majetek a rozhodovat soudní spory. Příkladem je námořní právo a kupecké právo (*lex mercatoria*). Ale dokonce i vládní pravidla se vyvinula dobrovolně a nebyla vnucena nějakým mezinárodním Superstátem. Cílem „válečných zákonů" bylo omezit mezistátní destrukci *na státní aparát samotný*, a tím uchránit nevinné „civilisty" před válečným vražděním a devastací. Cílem vývoje práv neutrální země bylo ochránění obchodních zájmů soukromých osob, dokonce i obchodů s „nepřátelskými" zeměmi, před zabavením jednou z válčících stran. Prvořadým cílem bylo omezit rozsah jakékoliv války, a především omezit její destruktivní vliv na soukromé osoby neutrálních a dokonce i válčících zemí.

Právní teoretik F. J. P. Veale kouzelně popisuje takovéto „civilizované válčení", které krátce kvetlo v Itálii v patnáctém století:

37 Toto je potřeba odlišit od moderního mezinárodního práva s jeho důrazem na maximalizování rozsahu války koncepty jako „kolektivní bezpečnost".

> Bohatí měšťané a obchodníci středověké Itálie byli příliš zaneprázdnění vydělávaním peněz a užíváním si života, než aby sami podstupovali obtíže a nebezpečí válčení. A tak si osvojili najímání žoldáků, aby ti za ně bojovali, a jelikož byli šetrní byznysmeni, tak tyto žoldáky propouštěli, jakmile jejich služeb již nebylo třeba. Války tedy byly vybojovány armádami, které byly najímány na jednotlivá tažení ... Poprvé se tak vojáci stali rozumnou a poměrně neškodnou profesí. Generálové v této době manévrovali proti sobě, často s perfektní zručností. Ale jakmile si jeden získal výhodu, jeho oponent obecně buď ustoupil, nebo se vzdal. Bylo uznávaným pravidlem, že město může být vydrancováno pouze tehdy, pokud se pokoušelo o odpor: imunita mohla být vždy koupena zaplacením výkupného. ... Přirozeným důsledkem toho bylo, že žádné město se nikdy nepokoušelo o odpor. Vláda, která byla příliš slabá, aby bránila své občany, samozřejmě ztratila jejich oddanost. Civilisté neměli příliš čeho se ve válce obávat, jelikož to byla pouze záležitost profesionálních vojáků.[38]

Situaci z Evropy osmnáctého století velmi blízkou absolutní separaci soukromých osob a státního válčení popisuje Nef:

> Dokonce i poštovní komunikace nebyla úspěšně omezena po dlouhé období válek. Dopisy obíhaly bez cenzury se svobodou, která člověka dvacátého století udivuje. ... příslušníci válčících národů spolu mluvili a pokud se nemohli setkat, tak spolu korespondovali, nikoliv jako protivníci, ale jako přátelé. Sotva existoval moderní názor, že ... státní příslušníci nepřátelské země jsou částečně zodpovědní za bojechtivé akce svých vůdců. Ani válčící vládci neměli žádnou pevnou snahu bránit komunikaci s poddanými nepřítele. Staré inkvizitorské praktiky špionáže ve spojení s náboženským uctíváním a vírou se vytracovaly a žádné srovnatelné vyšetřování týkající se politické nebo ekonomické komunikace nebylo dokonce ani zvažováno. Cestovní pasy byly původně vytvořeny, aby zajišťovaly

---

38 F. J. P. Veale: *Advance to Barbarism* (Appleton, Wis.: C.C. Nelson, 1953), s. 63. Podobně profesor Nef píše o válce Dona Carlose vedené v Itálii mezi Francií, Španělskem a Sardinií proti Rakousku v osmnáctém století:

> Při obléhání Milána a o několik týdnů později u Parmy spojenci ... se setkaly nepřátelské armády v zuřivé bitvě mimo město. Ani v jednom případě nebyly sympatie obyvatel vážněji nakloněny jedné nebo druhé straně. Jediné, čeho se báli, bylo, že se vojáci jedné nebo druhé armády dostanou za brány města a budou plenit. Jejich obava se nenaplnila. V Parmě obyvatelé běželi na opevnění, aby se dívali na bitvu odehrávající se ve volné krajině.
>
> (John U. Nef: *War and Human Progress* [Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1950], s. 158)

Srov. také Hoffman Nickerson: *Can We Limit War?* (New York: Frederick A. Stoke, 1934).

svým nositelům v období války bezpečnost. Během velké části osmnáctého století Evropané jen vzácně upustili od svých cest do cizí země, pokud s ní ta jejich válčila.[39]

Jelikož chápání prospěšnosti obchodu pro obě strany rostlo, bylo válčení v osmnáctém století vyvažováno znatelným objemem „obchodování s nepřítelem".[40]

To, jak dalece Státy překročily pravidla civilizovaného válčení v tomto století, nepotřebuje delší rozpracování. V éře totální války zkombinované s technologií totální destrukce se pouhá myšlenka udržení válčení v mezích státního aparátu zdá dokonce více podivná a zastaralá než původní ústava Spojených států.

Když spolu Státy neválčí, jsou často potřebná ujednání, aby se neshody udržely na minimu. Jednou teorií, která si podivuhodně získala širokou podporu, je údajná „nedotknutelnost mezinárodních dohod". Tento koncept je vnímán jako obdoba „nedotknutelnosti smluv". Ale mezinárodní dohoda a skutečná smlouva nemají nic společného. Smlouva ve skutečnosti převádí vlastnické tituly k soukromému majetku. Jelikož vláda v žádném řádném smyslu „nevlastní" svoji teritoriální oblast, jakékoliv dohody, které uzavře, neudělují vlastnické tituly k majetku. Pokud například pan Jones prodá nebo daruje půdu panu Smithovi, nemohou dědicové pana Jonese legitimně přepadnout dědice pana Smithe a nárokovat si půdu za právoplatně svoji. Vlastnický titul byl již převeden. Smlouva starého Jonese automaticky svazuje i mladého Jonese. Protože starý Jones už převedl svůj majetek, mladý Jones na něj nemá žádný nárok. Mladý Jones může požadovat pouze to, co od starého Jonese zdědil, a starý Jones může odkázat pouze majetek, který stále vlastní. Ale pokud je v určitý čas vláda, řekněme, Ruritánie donucena, nebo dokonce uplacena vládou Walldavie, aby se vzdala části svého území, je

39 Nef: *War and Human Progress*, s. 162.

40 Tamtéž, s. 161. Pro obhajobu obchodování s nepřítelem vůdci americké revoluce viz Joseph Dorfman: *The Economic Mind in American Civilization* (New York: Viking Press, 1946), sv. 1, s. 210–211.

absurdní tvrdit, že vlády nebo občané těchto dvou zemí mají navždy zamezeno nárokovat znovusjednocení Ruritánie na základě nedotknutelné mezinárodní dohody. Ani lidé, ani půda severozápadní Ruritánie nejsou vlastněni žádnou z obou vlád. Důsledkem toho je, že vláda určitě nemůže smlouvou, „mrtvou rukou" minulosti, zavázat pozdější vládu. Revoluční vláda, která svrhla krále Ruritánie, může být těžko nazývána zodpovědnou za královy činy nebo dluhy, protože vláda není na rozdíl od dítěte skutečným „dědicem" majetku svých předchůdců.

VII. Historie jako závod mezi státní a společenskou mocí

Právě tak jako dva základní a vzájemně výlučné vztahy mezi lidmi jsou mírová spolupráce a násilné zneužívání, produkce a vykořisťování, může být o dějinách lidstva, zejména o jeho dějinách ekonomických, uvažováno jako o souboji těchto dvou principů. Na jedné straně je kreativní produkce, mírumilovná směna a spolupráce; na druhé straně násilné diktování a vykořisťování těchto společenských vztahů. Albert Jay Nock šťastně pojmenoval tyto soupeřící síly „společenská moc" a „státní moc".[41] Společenská moc je moc člověka nad přírodou, jeho kooperativní přeměna přírodních zdrojů a jeho proniknutí do přírodních zákonů ve prospěch všech zúčastněných. Společenská moc je *mocí nad přírodou*, životní úroveň dosažená lidmi vzájemnou výměnou. Státní moc, jak jsme mohli vidět, je násilné a parazitické zmocnění se této produkce – vysávání produktů společnosti pro dobro neproduktivních (ve skutečnosti antiproduktivních) vládců. Zatímco společenská moc je moc nad přírodou, státní moc je *mocí nad člověkem*. Napříč dějinami lidské kreativní a produktivní síly znovu a znovu prorazily nové cesty přeměny přírody ve prospěch člověka. To byly doby, kdy společenská moc daleko utíkala moci státní a kdy se úroveň státních neoprávněných zásahů do společnosti znatelně zmenšila. Ale vždy, po delším nebo kratším časovém období, se Stát přesunul i do těchto nových oblastí, aby opět zmrzačil a zkonfiskoval společenskou moc.[42] Pokud období od sedmnáctého do devatenáctého století bylo v mnoha západních zemích dobou akcelerace

41 Ke konceptům státní a společenské moci viz Albert J. Nock: *Our Enemy the State* (Caldwell, Idaho: Caxton Printers, 1946). Viz také Nock: *Memoirs of a Superfluous Man* (New York: Harpers, 1943) a Frank Chodorov: *The Rise and Fall of Society* (New York: Devin-Adair, 1959).

42 Mezi neustálým střídáním kontrakce a expanze státní moci si Stát vždy uchvacuje a udržuje určité klíčové „velitelské posty" v ekonomice a společnosti. Mezi těmito velitelskými posty je monopol na násilí, monopol konečné soudní moci, komunikační a dopravní kanály (pošty, cesty, řeky, letecké koridory), zavlažovací kanály v orientálních despociích a vzdělávání – za účelem formování názorů budoucích občanů. V moderní ekonomice jsou tímto kritickým velitelským postem peníze.

společenské moci a souvisejícího nárůstu svobody, míru a materiálního blahobytu, je dvacáté století primárně obdobím, kdy státní moc dohánělа moc společenskou – s následným návratem k otroctví, válce a destrukci.[43]

Ve dvacátém století čelí lidská rasa opět zhoubnému panování Státu – Státu, který je nyní vyzbrojen plody lidské kreativní moci, které zkonfiskoval a zvrátil pro své vlastní cíle. Několik posledních staletí bylo obdobím, kdy se lidé na Stát snažili uvalit konstituční a další limity, jen aby zjistili, že takové pokusy, stejně jako kterékoliv jiné, selhaly. Ze všech početných forem, kterých vláda během staletí nabyla, ze všech konceptů a institucí, které se vyzkoušely, se žádné nepodařilo udržet nad Státem kontrolu. Řešení problému Státu je evidentně stejně vzdálené, jako vždy bylo. Snad musí být prozkoumány nové stezky bádání, pokud má být někdy nalezeno úspěšné, konečné řešení státní otázky.[44]

43 Parazitický proces „dohánění" byl téměř otevřeně provoláván Karlem Marxem, který připouštěl, že socialismus musí být nastolen uchvácením kapitálu, který byl *dříve naakumulován* kapitalismem.

44 Samozřejmě jednou z nepostradatelných složek tohoto řešení musí být odtrhnutí spojenectví intelektuálů a Státu vytvořením center intelektuálního bádání a vzdělávání, které budou na státní moci nezávislé. Christopher Dawson poznamenává, že velká intelektuální hnutí renesance a osvícenství vznikla mimo a někdy přímo proti etablovaným univerzitám. Tyto akademie nových myšlenek byly založeny nezávislými patrony. Viz Christopher Dawson: *The Crisis of Western Education* (New York: Sheed and Ward, 1961).

Murray N. Rothbard
ANATOMIE STÁTU

Praha 2026

Překlad z anglické verze
„The Anatomy of the State“, publikovaného v *Egalitarianism as a Revolt Against Nature and Other Essays*, Mises Institute, Alabama, 2000 [1974], s. 55–88, ISBN: 978-1-933550-48-0

Druhé, přepracované vydání.

Vydal: Institut liberálních studií
www.inlist.cz

Český překlad: Martin Pánek, Jakub Skala
Sazba: Martin Pánek, Dominik Stroukal
Obálka: Dominik Stroukal
Původní české vydání: Ludwig von Mises Institut Česko & Slovensko, 2011

Publikováno pod licencí Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). Sdílejte a nechte ostatní sdílet s uvedením zdroje.

ISBN 978-80-904861-2-6